Kunstbeeld : 'Joep van Lieshout. Bouwt een heilstaat', by Renate van der Zee, 2013

JOEP VAN LIESHOUT BOUWT EEN HEILSTAAT

Zijn beelden en installaties zijn overal ter wereld te zien: Joep van Lieshout is een van de succesvolste Nederlandse kunstenaars van dit moment. Hij bouwt met een haast maniakale gedrevenheid aan alternatieve werelden. Tot wanhoop van de gemeente Rotterdam richtte hij een eigen vrijstaat op in de Rotterdamse haven. Zijn nieuwste project heet *New Tribal Labyrinth*.

DOOR **RENATE VAN DER ZEE**

Foto: Otto Snoek

In de hal van een voormalige Rotterdamse veevoederfabriek verrijst een enorme metalen, kegelvormige fabriekspijp. Hier bouwt kunstenaar Joep van Lieshout aan een nieuwe wereld. Deze wereld wordt bewoond door een denkbeeldige stam die de industrie omarmt, maar daarbij slechts één soort energie gebruikt: menselijke spierkracht.
Het groots opgezette project heet *New Tribal Labyrinth*. Van Lieshout: "Ik ben de industriële revolutie opnieuw aan het uitvinden. Het wordt een heel industriepark met machines uit alle tijdperken. Van primitief tot hightech. En dat bouw ik als een labyrint aan elkaar." Hij wijst naar de metalen fabriekspijp. "Dat is de hoogoven. Ook die werkt op menselijke spierkracht. Duurt lang hoor, voor je daar een klein stukje staal hebt geproduceerd."
Hij geeft vervolgens een korte rondleiding langs de boerderij voor consumptieinsecten die onderdeel is van dit project. "Insecten zijn het voedsel van de toekomst!" Hij laat een model van een metalen zaagmolen zien en een helemaal van hout vervaardigde kaasmakerij. "Ongelofelijk onhygiënisch, natuurlijk. Hier worden heel vieze stinkende kazen gemaakt!" Met die fonkelende ogen en die raadselachtige grijns heeft de kunstenaar wel iets van een *mad scientist*. Maar dan in Bob de Bouwer-verpakking.

Wat is het idee achter dit wonderlijke industriepark?
"Ik bouw een samenleving waarin veel waardering is voor het product, omdat er zoveel moeite gedaan moet worden om het te maken. Het gaat immers allemaal op menselijke spierkracht. In deze samenleving is de balans dus weer terug tussen arbeid en product, die in onze maatschappij is verdwenen."
"Wat ik maak is een soort heilstaat waarin de mens één wordt met de machine. Je werkt hier voor wat je nodig hebt, je maakt wat je gebruikt. Anderzijds schuwen de bewoners van deze wereld de vervuiling niet. Er komt een behoorlijke rookpluim uit die hoogoven. In onze maatschappij willen we alleen maar consumeren, de nadelen die daar aan verbonden zijn, willen we liever niet. Vervuiling, dat is iets voor minder ideale samenlevingen elders in de wereld."

Wereldleider

In uw werk bent u vaak bezig met het creëren van samenlevingen. Met *SlaveCity* bedacht u een tot in de perfectie uitgevoerd concentratiekamp, met AVL-Ville bouwde u een vrijstaat in de haven van Rotterdam, compleet met eigen geld, energiecentrale, waterzuiveringsinstallatie en wapenatelier. Waarom bent u altijd werelden aan het bouwen?
"Omdat er een wereldleider in me zit! Nee, onzin. Ik bouw alternatieven voor onze samenleving. En daarbij roep ik vragen op. Is *New Tribal Labyrinth* een utopische gemeenschap? Of gaat het om een post-apocalyptische samenleving die is ontstaan nadat we de aarde volkomen hebben uitgeput en er geen andere energiebronnen meer zijn dan alleen menselijke spierkracht? Het gaat in deze alternatieve samenleving om het maken van goede producten en dat wordt hogelijk gewaardeerd. Maar de inwoners moeten heel hard werken, zelfs hun leven wagen om ze te maken. Dit is een samenleving die geen fossiele brandstoffen meer gebruikt, dat is een ecologisch ideaal. Maar er zijn ook kannibalistische tendensen in *New Tribal Labyrinth*. Het is eten en gegeten worden. Het gaat in mijn werk altijd om tegenstellingen, daar speel ik mee."

In wat voor wereld bent u zelf opgegroeid?
"Ik ben opgegroeid in een Brabants dorp. In een middenklasse gezin, in een twee-onder-een-kapwoning. Ik heb een gelukkige jeugd gehad. Als jongen was ik altijd allerlei dingen aan het verzinnen. Hoe je wapens of bommen kon maken. Of ik bepaalde het zuurstofgehalte van water om de mate van vervuiling te meten. Ik probeerde de wereld te begrijpen via scheikunde, biologie, natuurkunde. Dat zou zeker mijn roeping zijn geweest als ik geen kunstenaar was geworden. Maar gelukkig is dat niet gebeurd."

Waarom gelukkig?
"Als wetenschapper moet je hard studeren en heel goed zijn. Anders eindig je als lesboer en dat lijkt me niets. Als kunstenaar heb je de vrijheid en je creativiteit. Maar het is moeilijker om geld te verdienen."

ER KOMT EEN BEHOORLIJKE ROOKPLUIM UIT DIE OVEN

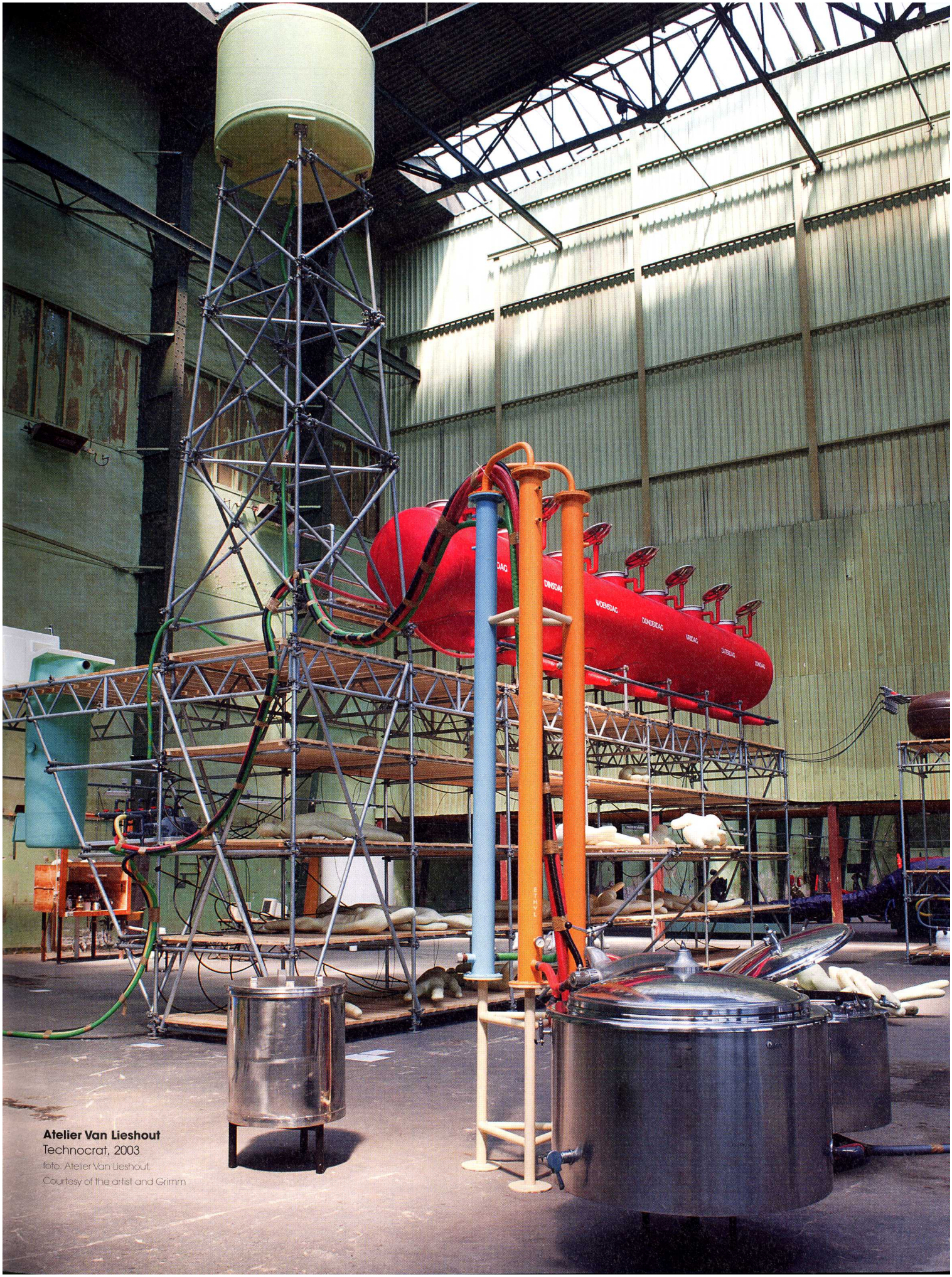

Atelier Van Lieshout
Technocrat, 2003
foto: Atelier Van Lieshout,
Courtesy of the artist and Grimm

Joep van Lieshout

Joep van Lieshout (1963) studeerde aan de Willem de Kooning Academie in Rotterdam en de Ateliers in Amsterdam. Hij viel op met sculpturen in de vorm van minimalistische meubels in elementaire kleuren. Systeem en willekeur, authenticiteit en originaliteit waren zijn thema's. Galerie Fons Welters pikte zijn werk in 1988 op, niet veel later won hij de Prix de Rome en kocht Museum Boijmans Van Beuningen voor het eerst werk van hem aan. In 1995 richtte hij Atelier Van Lieshout (AVL) op, een groep van twintig kunstenaars en ontwerpers die onder zijn leiding opereert vanuit AVL-Ville, een vrijstaatje in de Rotterdamse haven.

AVL maakt internationaal furore met grote polyester sculpturen, orgaanachtige behuizingen en meubels, huiveringwekkende installaties en machines. *SlaveCity* (2005-2009) is een utopisch model van een akelig efficiënt ingerichte samenleving waarvan de inwoners slaven zijn. Van Lieshouts werk kent befaamde afnemers, zo kocht acteur Brad Pitt in 2009 AVL's *Fossil Chaise Longue*.

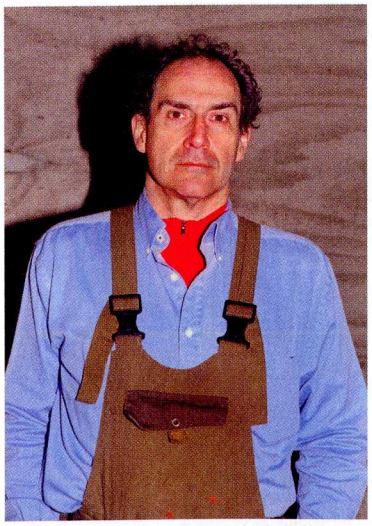

Joep van Lieshout
Foto: Otto Snoek

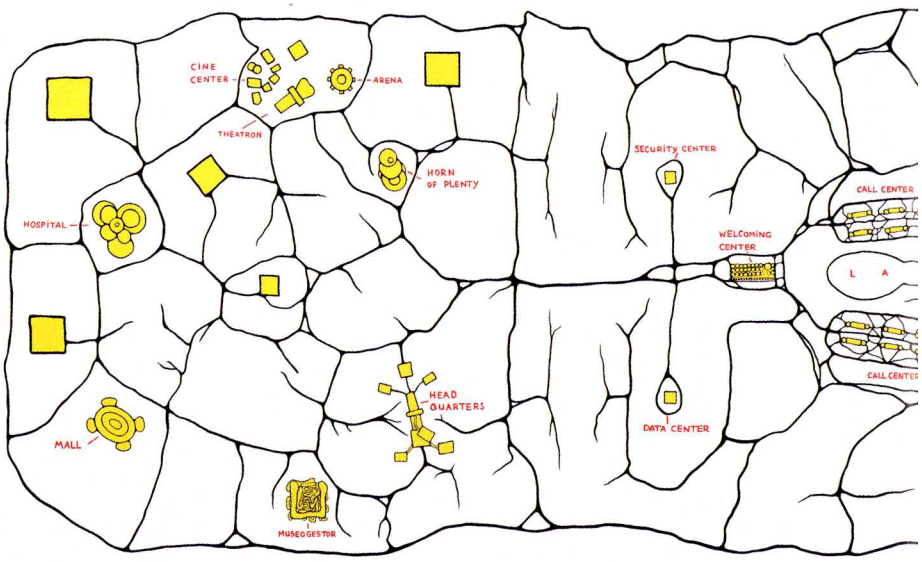

Dat gaat u anders bijzonder goed af. Waaraan dankt u uw succes?

"Het is een combinatie van goed zijn, van goede ideeën hebben, een goed vormgevoel bezitten. Ik ben bovendien handig en ik kan het zelf allemaal maken. Ik heb zakelijk inzicht en ben goed in het opzetten van een organisatie. Het is ook een kwestie van geluk. Op de juiste plaats de juiste mensen leren kennen."

"Maar voor een groot gedeelte is het gewoon vasthoudendheid. Je nergens iets van aantrekken, oogkleppen op en blijven doorbuffelen. Volkomen je eigen weg gaan. Want als je je laat inspireren door anderen, dan ben je te laat. Als je voorop wilt lopen, moet je alleen op je intuïtie vertrouwen. En dat is wat ik doe. Ik ben niet zo goed in lezen, in studeren, in filosofie. Het interesseert me wel, maar het kost te veel tijd. Het ontneemt me mijn vrijheid en mijn eigenwijsheid."

Met welk werk is volgens u uw succes begonnen?

"Ik ben nooit ontdekt. Ik heb nooit een grote verzamelaar of een grote galerie gehad die achter me stond. Mijn groei is geleidelijk gegaan. Diesel, vrachtwagentje, opleggertje, bus, touringcar. Geleidelijk, dat is goed. Daardoor bouw je een stevig fundament. Als je snel stijgt, kun je ook snel dalen. Ik ben ook redelijk goedkoop. Als je ziet dat voor sommige schilderijen een miljoen wordt neergeteld, nou daar krijg je bij mij duizend vierkante meter installatie voor."

"Je hebt kunstenaars die opeens een enorm succes zijn, maar dan blijkt dat ze de kwaliteit niet voor langere tijd kunnen vasthouden. Het zijn eendagsvliegen. Ik geloof in de langere termijn. In een levensdoel."

Propaganda

Wat is dat levensdoel voor u?

"Ik heb een droom en die wil ik verwezenlijken. Maar ik ben niet bewust bezig met het uitzetten van een of andere ideologie. Wat ik maak is een kronkelpad vol valkuilen en dat pad kunnen mensen volgen als ze willen, of niet. Ik leg een spoor uit van

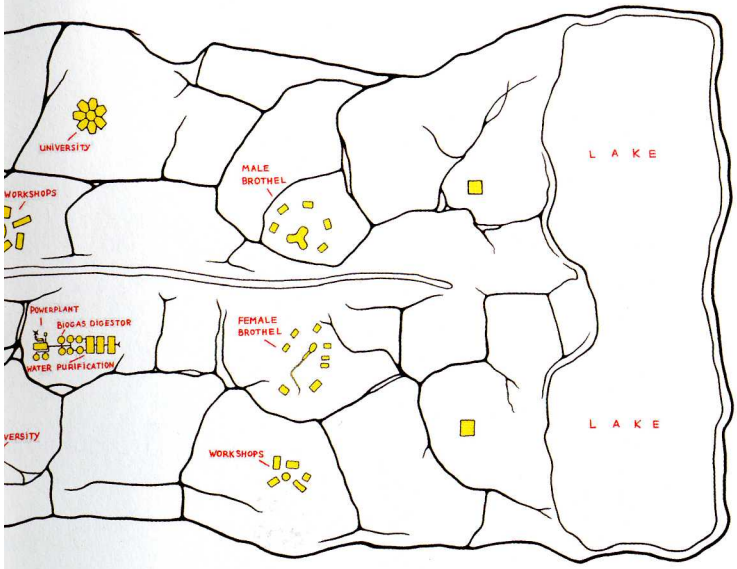

Atelier Van Lieshout
Urban plan of SlaveCity, 2010
foto: Atelier Van Lieshout, Courtesy of the artist and Grimm

broodkruimels dat nergens toe leidt. Ik stel alleen vragen, ik geef geen antwoorden. Anders wordt het propaganda. Hoewel daar ook niets mis mee is, hoor."
"Ik denk voordat ik aan een werk begin niet: wat voor spiegel ga ik de maatschappij nu weer eens voorhouden? Nee, ik word gedreven door de wens om iets te maken. Die hoogoven die hier nu staat, die wilde ik al heel lang maken."

Waardoor laat u zich inspireren?
"Ik laat mij inspireren door de objecten om mij heen. Een verwarmingsradiator, een thermoskan, een perforator. Een fabriek. Dat wat door mensenhanden gemaakt is. Ik laat me ook door de natuur inspireren, maar minder bewust. Verder vind ik het leuk om over geschiedenis te lezen. En ik interesseer me ook zeer voor economie."

Wilt u in uw werk ideeën aandragen voor een ander soort economie?
"*SlaveCity* lijkt juist erg op onze maatschappij."

Maar *SlaveCity* wordt bevolkt door slaven, die als ze niet meer geschikt zijn voor werk, worden gerecycled tot brandstof of gebruikt voor orgaandonatie. Zo erg is het toch niet met onze wereld gesteld?
"Het economische systeem is precies hetzelfde. Het gaat om zoveel mogelijk geld verdienen. Zonder ideologie of ethiek. In *New Tribal Labyrinth* ligt het wél anders. Dat is een heel andere vorm van economie. De economische waarde ligt daar in de voldoening die iemand haalt uit een product omdat hij er zo lang voor heeft moeten werken."

Is dat uw persoonlijke utopie: voldoening uit uw werk halen omdat u er zo lang voor heeft moeten werken?
"Mijn persoonlijke utopie is het hebben van oneindige tijd. Een keer niets doen. Verveling. Daar je geluk in vinden."

Of zou u diep in uw hart graag de baas van zo'n nieuwe samenleving willen worden?
"Zeker niet. Ik leid liever een teruggetrokken leven, waarin je je helemaal dood verveelt."

Volgens mij kunt u dat helemaal niet aan, verveling. Daar bent u te gedreven voor.
"Ik wil inderdaad graag heel veel maken. Ik zou graag veel meer willen maken dan ik nu doe. Maar zo'n hoogoven, daar ben ik vier jaar mee bezig een dan kan ik daar niet zoveel andere dingen naast doen. Het liefst zou ik dat hele labyrint er in één jaar uit willen knallen. Mij gaat het om het maken van die dingen. Dat is het enige wat mij werkelijk interesseert."
"Veel kunstenaars hebben dat natuurlijk, maar ze bouwen niet door aan iets. Bij mij komt het allemaal samen in één ding, één *Gesamtkunstwerk*. Ik kan groot denken, ik wil ook groot denken. En ik heb de organisatie om dat te verwezenlijken. Maar ook met alleen een potlood en papier kun je ver komen. Dat is soms een aantrekkelijke gedachte. Maar nee, ik ben echt een beeldhouwer."

Democratie

Uw werk zit vol tegenstellingen. De werelden die u creëert zitten heel rationeel in elkaar, maar tegelijkertijd ook heel irrationeel. *The Technocrat* is bijvoorbeeld een rationeel uitgedachte biogasinstallatie die werkt op menselijke uitwerpselen, maar je hebt er wel duizend slaven voor nodig die die fecaliën moeten leveren. Om ze gelukkig te houden, krijgen ze alcohol toegediend.

"IN EEN OORLOGSSITUATIE ZOU IK EEN HELDENDOOD STERVEN."

Atelier van Lieshout The Farm, 2011
onderdeel van New Tribal Labyrinth,
foto: Atelier Van Lieshout, Courtesy of the artist and Grimm

"IK BEN NOOIT ONTDEKT"

Atelier Van Lieshout
La Chaise, 2010
foto: Atelier Van Lieshout, Courtesy of the artist and Grimm

"Ik heb een grote interesse in het rationele en onze verhouding daartoe. Goed beschouwd is de Holocaust het meest rationele wat je maar kunt bedenken. Tegelijkertijd was het totaal irrationeel. Rationaliteit is een groot goed, je kunt er een volwassen samenleving mee opbouwen. Maar het is gevaarlijk als de dingen te rationeel worden."
"De thematiek die ik aansnijd in mijn werk is groot, want het heeft met mens-zijn te maken. Met onze positie in de wereld en de natuur. Met het gegeven dat onze energiebronnen opraken en die hele transitie naar andere vormen van energiewinning waardoor de wereld ingrijpend zal veranderen."
"Ik ben van nature optimistisch aangelegd. Maar ik ben niet goedgelovig. Ik denk niet: alles komt goed, niets aan de hand, laten we lekker nog een vat olie opstoken. Dat geloof ik niet. Ik zie duidelijk dat onze politiek te veel met imago bezig is en niet daadwerkelijk met constructieve zaken. Ze willen niemand boos maken. Maar echte democratie is een betere samenleving creeren. Dan moet je keuzes durven maken."

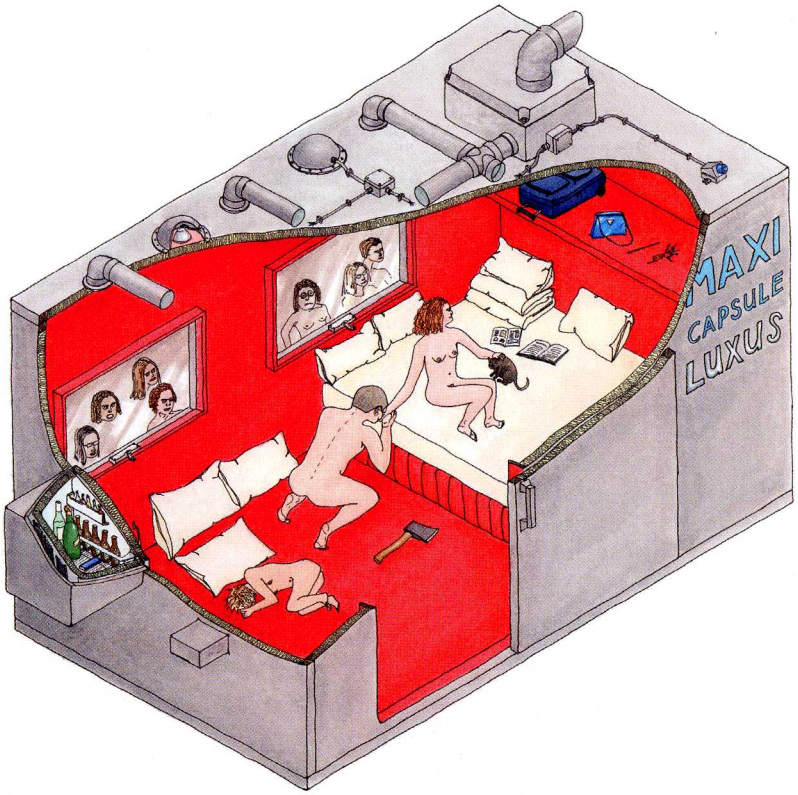

Atelier Van Lieshout
MaxiCapsuleLuxus, 2002
foto: Atelier Van Lieshout,
Courtesy of the artist and Grimm

U bent een van de beroemdste kunstenaars van Nederland en u exposeert overal ter wereld. Wat doet dat succes met u?
"Het succes stelt me in staat om dingen te maken. Het maakt mij niet uit of ik aan mijn geld kom door succes of door een bank te beroven. Het beste lijkt mij alle twee. De hoogste vorm van succes is geld. Er is veel over mij geschreven. Ik heb veel tentoonstellingen gehad. Maar mijn marktpositie is moeilijk. Het gaat bij mijn werk niet om een leuk schilderijtje dat je zo mee naar huis kunt nemen. Ik maak enorme dingen. Wie wil er nou een hoogoven kopen? Dan moet je eerst een fabriekshal bouwen als je die wilt neerzetten. Mensen die dat willen kopen, zijn net zo gek als ikzelf."

Waarom maakt u eigenlijk zulke grote dingen?
"Omdat ik gek ben."

Megalomaan?
"Ik vind dat een mooi woord, dus ik zou graag ja zeggen, maar het is niet zo. Ceaușescu was megalomaan met zijn Paleis van het Volk. Ik blijf realistisch, ik maak die hoogoven binnen mijn mogelijkheden. Maar ik ben zeker niet bang. Ik ben nooit zinloos geweld tegengekomen, maar ik zou dat niet zomaar voor mijn ogen laten gebeuren. Ik zou ingrijpen. In een oorlogssituatie zou ik een heldendood sterven. Ik houd ervan extremen op te zoeken. Ik zou aan de frontlinie vechten of als dubbelspion opereren. Of nee, ik zou eerder degene zijn die de bommen maakt voor alle zelfmoordterroristen."

Zijn uw installaties ook bommen die u onder onze maatschappij wilt plaatsen?
"Nee. Het zijn rotjes. Gillende keukenmeiden." K

MEER ZIEN?
Werken van Atelier Van Lieshout zijn te zien in:
JA NATUURLIJK. HOE KUNST DE WERELD REDT
T/M 16 AUGUSTUS
verschillende locaties, Den Haag
JA-NATUURLIJK.COM

TWENTE BIËNNALE, IDENTIFYING EUROPE
23 MEI T/M 9 JUNI
verschillende locaties, Enschede
WWW.TWENTEBIENNALE.NL

IN-DISCIPLINE
6 APRIL T/M 23 JUNI
Bonnefanten Roermond
WWW.BONNEFANTEN.NL

MEER WETEN?
WWW.ATELIERVANLIESHOUT.COM